

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ”**

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ”

ДОРОТЕЯ ИВАНОВА МИШКОВА-КЕХАЙОВА

**ОТНЕМАНЕ НА ИМУЩЕСТВО В ПОЛЗА НА
ДЪРЖАВАТА ПРИ ИЗПИРАНЕ НА ПАРИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и
научна степен „доктор”,
професионално направление: 3.6. право/наказателно
право

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ

Проф. Д-р Лазар Груев

София, 2015 г.

Дисертационният труд е обсъден в Катедра „Наказателноправни науки” на Юридическия факултет в СУ „Св. Климент Охридски” и е насочен за защита пред специализирано научно жури в състав:

Председател: Проф. д-р Пламен Панайотов (рецензент)

Членове: Проф. д-р Лазар Груев (научен ръководител)

Проф. д-р Румен Марков (рецензент)

Проф. д-р Момяна Гунева (становище)

Проф. д-р Румен Владимиров (становище)

Защитата на дисертацията ще се състои от 17.00 часа на 30.06.2015г., в Библиотеката на Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, Ректорат.

Материалите по защитата са публикувани в интернет страницата на Софийския университет „Св. Климент Охридски” и са на разположение на интересувалите се в Деканата на Юридическия факултет.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Актуалност на изследването

Актуалността на представеното научно изследване е непосредствено обусловена от състоянието на наказателното и извъннаказателното законодателство, регламентиращо различните мерки за отнемане на облаги от престъпна или друга незаконна дейност, предмет на изпиране на пари. Това от своя страна поставя въпроса за тяхната съвместимост с основните правни принципи и правата на гражданите.

В периода след Втората световна война наказателноправните системи на различните държави започват да предвиждат наказателна отговорност за деяния, които не са свързани с причиняването на конкретна вреда на определено пострадало лице. Голям брой престъпления против стопанството, против финансовата и данъчната система, против околната среда не включват в състава си настъпването на определен престъпен резултат. Това обаче далеч не означава, че извършителите на подобен тип престъпления не формират облаги от тяхното осъществяване. Тъкмо обратно, най-често именно тези престъпления са свързани с генерирането на значителни средства, които би следвало да бъдат отнети посредством адекватни правни механизми. До осемдесетте години на миналия век, обаче, наказателноправните системи не се интересуват от облагите, придобити от престъпна дейност. До тогава

повечето от тях на практика не засягат имуществото, придобито от престъпна дейност. Постепенно се достига до идеята, че в случаите на извършване на престъпни посегателства, от които няма конкретно пострадало лице, единственият юридически инструмент за отнемане на незаконно придобитото имущество се явява конфискацията. Много от наказателните системи предвиждат традиционни форми на конфискация – на средството (*instrumentum sceleris*) или на предмета на престъплението (*objectum sceleris*), без да въвеждат конфискация на облагите, придобити от престъпление (*producta/fructa sceleris*). Най-напред тази празнота в националните законодателства става осезателна при наказателните производства за трафик на наркотици.

Насърчени от множество международни инициативи, предприети в края на 80-те години много държави започват да предприемат пакети от мерки в посока конфискация на облагите, придобити от престъпление.

В този социалнополитически контекст на лицата, които придобиват значителни средства от престъпна дейност, започва да се налага да „придадат“ законен произход на това имущество, налага им се да го „изперат“. Така, изпирането на пари цели да постигне основно две неща: да прекъсне връзката между „мръсните пари“ и престъплението, което ги е генерирало и да осигури възможност получените средства да се използват без да бъдат застрашени от конфискация. Оттук интересът на правоприлагащите органи да установят връзката между извършването на престъплението, неговият автор и облагите, получени от това престъпление, също се развива в две посоки: разкриване на извършеното престъпление и установяване на вида и размера на облагата, получена от това престъпление, с оглед последваща конфискация.

Огромният финансов ресурс, формиран от организираната престъпност, функционирането ѝ в разрез с правилата на легалната икономика, от своя страна отварят възможности за влияние на икономическо и политическо ниво. Нещо повече, поради незаконния характер на дейността си, организираната престъпност действа извън всякакъв контрол от страна на изпълнителната власт (данъчен и административен).

Като резултат, в началото на ХХІ век предприемането на мерки срещу изпирането на пари бележи в значителна степен международния, а в много държави и вътрешнополитическия дневен ред. На мерките срещу изпирането на пари се възлагат големи очаквания като на мощен инструмент в противодействието срещу различните форми на престъпления, свързани с акумулиране на имущество.

Впечатляващи са темповете, с които законодателните органи приемат пакети от мерки срещу изпирането на имущество, най-напред, придобито от трафик на наркотици, а в последствие и на имущество, придобито от друга престъпна дейност.

След влизане в сила на Договора от Лисабон /1.12.2009г./, с който се премахва структурата на трите стълба на интеграция, въведена с Договора от Маастрихт от 1992г., особена актуалност придобива въпросът относно компетентността на ЕС в областта на наказателното право в сферата на защитата на финансовите интереси на Съюза. ЕС извежда като стратегически приоритет конфискацията на активи от престъпна дейност, като ефективен инструмент в противодействието на тежката организирана престъпност. В Рамково решение на Съвета от 26 юни 2001 г. относно прането на пари, идентифицирането, проследяването, замразяването, изземването и

конфискацията на средствата и приходите от престъпна дейност, в сила от 5.07.2001г., Съветът на ЕС призовава за сближаване на наказателното право и наказателния процес на държавите-членки в областта на изпирането на пари и в частност конфискацията на средствата и приходите от престъпна дейност. От своя страна в Стокхолмската програма от 2009г. Съветът призовава държавите членки и Комисията да засилят ефикасността на конфискацията на активи от престъпна дейност и да укрепят сътрудничеството между службите за възстановяване на активи.

2. Цел и задачи на изследването

Целта на настоящето проучване е да изследва ефективността на правните режими и процедури за отнемане в полза на държавата, приети на международно ниво в рамките на ЕС и тези във вътрешното законодателство на Република България по отношение на ограничаване на изпирането на пари. Голямото предизвикателство пред този дисертационен труд е да анализира основните несъвършенства в правната уредба на отделните институти на отнемане в полза на държавата при изпиране на пари. На тази база се формират и основните научни и научно-приложни изводи и се търсят пътища за усъвършенстване на законодателството и подобряване на правоприлагането в тази сфера.

С други думи, нужно е да бъдат изведени основните правни проблеми, които възникват при изпълнението на отнемането на облагите от престъпна дейност, доколкото именно това е един от най-

ефективните инструменти в борбата срещу изпирането на пари. По тази линия е открит и свързаният с него въпрос за защитата на правата на засегнатите добросъвестни лица.

За постигането на така идентифицираните цели дисертационният труд си поставя и следните основни **задачи:**

- да се изясни същността и предметът на престъплението изпиране на пари, доколкото именно по този начин е възможно да бъде очертан обхватът на подлежащото на отнемане имущество;

- да се изведат спецификите при употребата на понятието и значението на отнемането в полза на държавата на придобитото от престъпна дейност като средство за борба срещу изпирането на пари;

- да се изследва възприетия подход в определени страни-членки на ЕС и други държави /САЩ и Швейцария/ в областта на отнемането на придобитото чрез престъпление, предмет на изпиране;

- да се систематизират изискванията на основните международноправни инструменти в областта на конфискацията във връзка с престъплението изпиране на пари, доколкото тези изисквания оказват пряко влияние върху производното право на ЕС и действащото национално законодателство на държавите-членки на Съюза;

- да се анализира същността на отнемането в полза на държавата на предмета и средствата, предназначени за изпиране на пари (чл. 253, ал. 6 от НК и чл. 253а, ал. 3 от НК), включително като се подчертаят спецификите спрямо други сходни институти, каквито са наказанието

конфискация (чл. 44 - чл. 46 от НК) и отнемането в полза на държавата по реда на ЗОПДНПИ и ЗАНН;

- да бъде направена съпоставка между приложното поле на отнемането в полза на държавата при изпиране на пари, регламентирани в Наказателния кодекс от други видове държавни санкции, уредени в ЗОПДНПИ и ЗАНН;

- да се очертаят възможните проблеми, свързани с накърняването на правата на засегнатите от производството по отнемане в полза на държавата лица, като се разгледа и относимата практика на Европейския съд по правата на човека;

- да се формулират предложения за усъвършенстване на правната уредба на отнемането в полза на държавата на придобитото чрез престъпление в контекста на развиващите се тенденции, закрепени в нормативните актове на ЕС.

3. Обект и предмет на изследването

Дисертационният труд представлява цялостно монографично изследване. **Обект** на научния анализ са, както разпоредбите на международните договори, актовете на производното право на Европейския съюз, Наказателния кодекс, ЗОПДНПИ и ЗАНН, имащи отношение към правната регламентация на отделните санкционни режими, свързани с отнемане в полза на държавата на имущество придобито от престъпна или друга незаконна дейност, така и съдебната практика на международните и националните съдилища.

Предмет на изследването е съдържанието и приложното поле на норми, от три правопорядъка – на вътрешното право, на международното право и правото на ЕС, които са предназначени да осигурят закрила на обществените отношения, гарантиращи нормалното и сигурно функциониране на икономиката, осигурявайки защита на икономическия ред от престъпно проникване чрез директно атакуване на финансовите стимули, които подхранват и мотивират престъпността.

Изследването е насочено не само към изясняване на предмета на отнемане и особеностите на отделните режими, но и към анализ на приложимите гаранции за процесуална защита на засегнатите лица в отделните производства по постановяване на отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна или друга незаконна дейност, предмет на изпиране.

4. Методология на изследването

Така идентифицираните задачи на изследването налагат използването на комплексна **методология** за правен анализ, която включва историко-теоретичен, сравнителноправен и позитивноправни методи. Международноправният и сравнителен подход е използван заради: *първо*, в огромната си част действащата правна уредба в областта на изпирането на пари е предмет на нарастващ брой инициативи на ООН, СЕ и ЕС, които в една или друга степен са оказали влияние върху съдържанието на международните договори, а след Договора от Лисабон се създаде и предпоставка за глобализиране на наказателното право в рамките на ЕС, и

второ, да бъдат изследвани международните пакети от мерки срещу изпирането на пари със съответен анализ на приложението им в националните законодателства. Проучването на правните механизми, въвеждащи мерки срещу изпирането на пари, всъщност предполага сравнителна перспектива, доколкото тези механизми не функционират в „международноправен вакуум“, но произвеждат ефект чрез националните законодателства. Във фокуса на сравнителноправния анализ попадат правните системи на Холандия, Люксембург, Швейцария, Великобритания и САЩ. Макар да е представител на англо-саксонската правна система САЩ представлява интерес за проучването, защото голяма част от методите за изпиране на пари водят началото си именно от тази държава. Швейцария и Люксембург са подбрани поради техните строги правила за разкриване на банкова тайна. Великобритания и Холандия от своя страна се отличават с изключително детайлна материалноправна и процесуалноправна законодателна уредба по отношение на конфискацията, преследването и превенцията на изпирането на пари, и в този смисъл представляват полезен чуждестранен опит.

5. Практическо значение

Практическото значение на научното изследване обобщено се изразява в следните основни насоки:

- да се изясни съдържанието и предмета на наказателноправните норми, осигуряващи закрила на икономическите отношения от вливане на имущество, придобито от престъпна или друга незаконна дейност;

- да се изгради нова конструкция от знания за наказателноправните аспекти на отнемането в полза на държавата на придобито чрез престъпление имущество, предмет на изпиране, като се изясни характерът на тази мярка;

- да се предложат нови идеи и инструменти за анализ и оценка на действащата наказателноправна и извъннаказателноправна регламентация на различните държавни санкции, свързани с отнемане в полза на държавата на облаги от престъпна дейност;

- да се посочат слабостите в уредбата на отделните режими на отнемане в полза на държавата на имущество придобито от престъпна или друга незаконна дейност от гледна точка на въведените европейски стандарти за защита на засегнатите лица и практиката на Европейския съд по правата на човека;

- да се посочат нови решения и предложения за по-ефективна защита на обществения интерес по пътя на отнемане в полза на държавата на облагите, предмет на изпиране на пари и противодействие на престъпленията, генериращи имущество;

- да се инициира дискусия, която да доведе до нови предложения за усъвършенстване на законодателството.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертацията е в обем от 198 страници. С оглед избрания изследователски подход „обект – анализ – оценка – съпоставка – извод“, дисертационният труд се състои от увод, три глави, разделени на параграфи, заключение и използвана литература. Справката за литературните източници съдържа 94 заглавия. Бележките под линия са общо 259 на брой.

III. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Във въведението е обоснована актуалността и обществената значимост на разглежданите проблеми. Посочени са основните предпоставки за пълноценен критичен анализ на възприетите у нас инструменти за отнемане в полза на държавата при изпиране на пари. По тази линия е подчертано, че такъв анализ е възможен единствено след предварителното изясняване на: *първо*, особеностите на състава на престъплението изпиране на пари, неговия предмет, респ. подлежащото на отнемане имущество и *второ*, употребата на понятието, моделите, характера на мерките за отнемане и свързаните с постановяването им проблеми от гледна точка на правоприлагането. Изяснена е систематиката на изложението и е посочен кръг от лица, за които е предназначено то.

Глава Първа

Изпирането на пари по наказателното право

Първата част на дисертационния труд показва, че ефективното противодействие на изпирането на пари е невъзможно без да бъдат поставени в действие наказателноправните инструменти за защита срещу престъпленията, акумулиращи облаги.

В първия параграф е изяснен обществения контекст, в който се въвеждат наказателноправните механизми срещу изпирането на пари. Очертани са двата основни правни инструмента за противодействие – криминализирането на изпирането на пари и отнемането в полза на държавата на придобитото чрез престъпление имущество.

Вторият параграф разглежда необходимостта от противодействие на изпирането на пари, изведена на базата на причините за извършване на престъплението. От една страна, **за да се прикрие първоначалното престъпление**, от което е придобита облагата, и от друга страна, да осигури възможност на **извършителя на първоначалното престъпление да се разпорежда свободно с тези средства** като ги използва или инвестира в легалната икономика. Най-общо са обособени три основни причини за криминализирането на изпирането на пари: *Първо*, противодействието на изпирането на пари позволява на правоприлагащите органи да отнемат в полза на държавата облагите, придобити чрез първоначалното престъпление, когато по определени причини е било невъзможно да бъде извършена конфискация на придобитото от тази престъпна дейност. Оттук се извежда и аргумента, че **причините за въвеждане на наказателна отговорност за изпиране на пари** в голяма степен

съответстват на целите за противодействие на първоначалното престъпление, като на практика го лишават от облагите, от финансовата полза и така демотивира извършителите му. *Втората причина*, която налага противодействие на изпирането на пари, е свързана с очевидните трудности при разкриването на престъпления, извършвани от представители на високите нива на престъпността. Това са лица в особена гранична позиция – от една страна избягват пряк досег с незаконната дейност, от която извличат печалба, от друга страна, боравят с придобитото от тази дейност като оставят „хартиена следа” от доказателства, която следва движението на паричните потоци и въз основа на която може да бъде установено участието им в престъпната дейност. *Трето*, най-мощният стимул за развитие на стратегии против изпирането на пари без съмнение произлиза от влиянието на потоците от „мръсни пари” върху финансовия сектор и икономиката. Това влияние води до контакти между организираната престъпност и лица или институции от легалната икономика. Това е среда за развитие на корупционни практики, а в по-общ план крие риск от нарушаване на функционирането на някои институции като банките например. Именно поради тази причина действията, които се предприемат на най-високо политическо ниво за противодействие на изпирането на пари, следват идеята, че е необходимо организираната престъпност да бъде отделена от обществото и най-вече от легалната икономика.

В третия параграф от изложението е изследвано развитието на международните инициативи и нормативните актове на Европейския съюз за противодействие на изпирането на пари, което бележи еволюция в нормотворческия процес и в сферата на правоприлагането у нас. Значението на това развитие за

българското право е разгледано на базата на достиженията на съществуващите у нас научни изследвания на престъплението изпиране на пари. Тъй като то вече е било предмет на задълбочен анализ, дисертационният труд се фокусира върху онези елементи от състава на престъплението, които имат отношение към мерките за отнемане в полза на държавата при изпирането на пари.

Глава Втора

Отнемане на имущество в полза на държавата

Втората част от изследването се насочва към анализ на отнемането на облагите, придобити от престъпление. Отнемането в полза на държавата е разгледано в двойна перспектива - от една страна, от гледна точка на възможностите за по-ефективно изпълнение, и от друга – от позицията на гарантиране на правата на засегнатите от тази мярка лица. С цел пълно и всестранно изясняване на същността, моделите, правната природа и целите на отнемането в полза на държавата е отделено внимание и на същностни характеристики на сродни институти, включително конфискацията като наказание /чл. 44 -чл. 46 от НК/ по линия на принципите, на които се подчинява наказанието и по линия на неговата цел.

В първия параграф се изяснява употребата на самото понятие. В международен план са познати и прилагани **два режима** на отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност. Традиционно наказателноправните системи възприемат

мерки за отнемане в полза на държавата на предмета на престъплението, на имуществото предназначено или послужило за извършване на престъпление, както и на придобитите чрез престъпление облаги. **Едновременно** с режима на отнемане в полза на държавата като мярка с наказателен характер, свързана с извършено престъпление, се въвежда сравнително новата за нашата правна традиция „гражданска конфискация”. Отделено е внимание на основните положения, от които националните законодателства изхождат при регламентирането на този режим на отнемане.

Вторият параграф разглежда основните модели на отнемане в полза на държавата: на имуществения обект и на еквивалентната му стойност. Анализът демонстрира, че отнемането на равностойността на обекта с имуществена стойност следва да бъде предпочетен пред отнемането на имуществения обект на престъплението, винаги когато последният липсва или е отчужден. Този извод се базира не само на възможностите за по-ефективно изпълнение, но и от гледна точка на запазване на правата на засегнатите от тази мярка добросъвестни лица.

В третия параграф е проверена следната научна хипотеза: макар и отнемането на облагите, предмет на изпиране на пари да се разглежда като гражданско средство за обезщетяване, този тип отнемане на облаги от престъпна дейност има подчертано наказателен характер. В тази връзка се аргументира, че за разлика от механизмите за обезвреда на пострадалия от престъплението, отнемането в полза на държавата, невинаги има за цел да възстанови вредите, причинени от престъплението. Рядко този тип отнемане има обезщетителна функция, защото подлежащото на отнемане имущество често се придобива от престъпна дейност, от която трудно би могло да се търси конкретно

пострадало лице /напр. трафик на наркотици, укриване на данъци и пр./. От обзора на правната уредба в различните законодателства се установяват разнообразни подходи към правната уредба и формите на отнемане на облагите, придобити чрез престъпна дейност. Доколкото настоящият анализ се води от идеята, че тази особена конфискация е най-ефективното средство за атакуване на причините за осъществяване на изпиране на пари, сравнителноправното проучване се концентрира върху ефективността и предимствата на възприетите модели на отнемане в отделните държави, особено по отношение запазване правата на трети лица. В тази рамка логично се достига и до проблема за съвместимостта на този тип конфискация с основните принципи за справедлив процес, закрепени в чл. 6 от ЕКЗПЧОС и чл. 14 от МПГПП.

Четвъртият параграф се фокусира върху възприетите у нас режими на отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна или друга незаконна дейност. Регламентирането на отнемането в полза на държавата на предмета на престъплението, имуществото, предназначено или послужило за извършване на престъпление, както и на придобитите чрез престъпление облаги не е новост за **българското наказателно законодателство**. С приемането на ЗОПДИППД (отм. със ЗОПДНПИ) беше уреден и режимът на т. нар. „гражданска конфискация”. Същевременно с последните изменения в **ЗАНН** се въведе възможност за отнемане в полза на държавата на облаги, придобити от престъпна дейност, с които се е обогатило или би могло да се обогати юридическо лице, като административнонаказателна санкция. Редом с посочените мерки за отнемане паралелно се прилагат и други видове държавни санкции (напр. **конфискацията** по смисъла на чл. 37, ал. 1, т. 3 от НК), сходни по своите правни

последници, свързани най-вече с преминаване на частна собственост в патримониума на държавата. Не е възможно, следователно, да се очертаят особеностите на отделните режими на отнемане в полза на държавата без да бъде направено разграничение между понятията конфискация и отнемане на имущество.

Трета Глава

Отнемане на имущество в полза на държавата при изпиране пари съгласно международното право, правото на Европейския съюз и българското право

В Глава трета е предложен анализ на позитивноправната уредба на отнемането в полза на държавата на облаги от престъпна дейност, предмет на изпиране на пари, като се изследват свързаните с него законодателни подходи за изграждане на наказателната политика срещу това престъпление. Това е направено с разбирането, че изпирането на пари и мерките за отнемане в полза на държавата на облагите от престъпна дейност се превръщат в механизъм за противодействие, регулиран от норми на международното право, на правото на ЕС и на националното право.

В първия параграф е очертана регламентацията на отнемането в полза на държавата при изпиране на пари в ключови международни договори на Съвета на Европа и Организацията на обединените нации. Това е направено с разбирането, че правната уредба на национално ниво и на ниво ЕС в тази област се основава на предписания от международните актове относно обхвата на криминализация, мерките за конфискация на облагите от

престъпление и така очертават режима за наказателна отговорност. Международните инструменти разкриват своето значение и в още два аспекта. От една страна те са оказали влияние върху актовете, приети от ЕО и ЕС, а от друга България е страна по разгледаните международни актове, поради което те представляват част от вътрешното ни право на основание чл. 5, ал. 4 от КРБ и се ползват с предимство пред разпоредбите на вътрешното ни законодателство, които им противоречат.

Вторият параграф представлява проучване на производното право на Европейския съюз, което следва да провери дали наказателноправният режим на конфискацията на облагите, предмет на изпиране на пари е добре систематизиран и достатъчен по своя обхват.

В контекста на разгледаните международни инструменти и нормативни актове на ЕС в **третия параграф** е отделено внимание на уредбата на отнемането на облагите, предмет на изпиране на пари по българския НК. Спецификата на мерките за отнемане в полза на държавата при изпирането на пари се определя от **предмета** на престъплението, който представлява **придобито чрез първоначалното престъпление** имущество. Отделно на отнемане в полза на държавата по реда на чл. 53, ал.1, б. „а” от НК подлежи и **имуществото, което е послужило или е предназначено** за изпиране на пари. Следователно с престъплението изпиране на пари се свързват на практика всички основни варианти на отнемане в полза на държавата на имущество, което се намира в някакво отношение към деяние, което е обективно общественоопасно. С това разбиране е направен анализ на особената конфискация по чл. 53 от НК и разпоредбите от особената част на Наказателния кодекс (чл. 253, ал. 6 от НК и чл. 253а, ал. 3 от НК).

В четвъртия параграф предмет на разглеждане е извъннаказателноправната уредба в областта на отнемането в полза на държавата при изпиране на пари. Актуалността на проблема е продиктуван от впечатляващите темпове, с които законодателните органи приемат мерки за отнемане на облаги от незаконна дейност, което поставя въпроса за тяхната съвместимост с основни правни принципи и правата на гражданите. Изложението в тази част изяснява съдържанието на режима на отнемане в полза на държавата по реда на ЗОПДНПИ и ЗАНН, като оцени необходимостта от въвеждането им. На свой ред анализът на приетия у нас законодателен подход за изграждане на извъннаказателната политика в тази област ще предпостави оценяването на съвместимостта му с максималните стандарти, въведени на ниво ЕС.

В петия параграф са направени някои критики и предложения за осъвременяване и усъвършенстване уредбата на отнемането в полза на държавата на облаги от престъпна дейност, като мярка за противодействие на изпирането на пари.

Заклучение

В заключението са изведени в синтезиран вид основните резултати от изследването и са формулирани следните по-съществени обобщения и изводи:

първо, целта на противодействието на изпирането на пари може да бъде търсена в две направления. От една страна – в намаляването на тежката престъпност, а от

друга – в търсене на превантивни подходи за защита на икономиката от вливането на парични потоци, придобити от престъпна дейност.

второ, темповете, с които държавите започват да предприемат мерки за отнемане в полза на държавата на облаги от престъпление довежда до разграничаване на два модела на конфискация. Единият законодателен модел урежда материята на т. нар. „гражданска конфискация”. Паралелно с него продължава да се прилага и режимът на отнемане в полза на държавата като мярка с наказателен характер, свързана с извършено престъпление.

трето, съществуването на двата режима, общата им цел и идентична логическа основа, създава неясноти относно правния им характер, основанията за приложението им и различията между тях.

четвърто, разликите между двата института на отнемане, свързани с наличието на наказателно обвинение, стандартите за доказване, обхвата на подлежащото на отнемане имущество, не успяват да обосноват различен характер на тази репресивна мярка. Нещо повече именно защото гражданската конфискация е приложима в редица случаи, на невъзможност за провеждане на наказателно производство, гаранциите за процесуална защита на засегнатите лица следва да се съблюдават особено внимателно.

пето, ефективността на отнемането на облаги от престъпна дейност изисква: *първо*, подчиняването на правната регламентация на института на поставената цел за противодействие на тежката престъпност и корупцията и *второ*, постигането на баланс между средствата за постигането на тази цел и гаранциите за защита на правата на гражданите.

шесто, уредбата на института на гражданската конфискация във вътрешното ни право се отличава съществено от подхода, възприет в останалите европейски държави. Основната разлика произтича от факта, че не се изисква установяване на престъпен характер на дейността и връзката ѝ с имуществото на проверяваното лице.

седмо, налага се изводът, че българското наказателно и извъннаказателно законодателство успешно инкорпорира **минималните** международни и европейски стандарти за отнемане в полза на държавата на облагите от престъпна дейност. Същевременно обаче редица разпоредби на ЗОПДНПИ са спорни от гледна точка на основните принципи на правото на ЕС. Тези разпоредби са в противоречие със задължителните **максимални** стандарти на Съюза в разглежданата област.

осмо, необходимостта от налагане на устойчива и последователна съдебна практика изисква пристъпване към законодателна промяна, независимо, че актовете на ЕС се ползват с непосредствена приложимост, директен ефект и примат над вътрешното право.

IV. СПРАВКА ЗА ПО-СЪЩЕСТВЕНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- Предложен е цялостен анализ на престъплението изпиране на пари и свързаните с него мерки за отнемане в полза на държавата.

- Очертани са някои проблема в практиката на правоприлагащите органи при постановяване на отнемане в полза на държавата в случаите на осъществено изпиране

на пари, като са предложени решения на констатираните проблеми в съдебната практика в контекста на изискванията на международните договори и актовете на ЕС.

- Изяснени са основните положения, които разграничават двата основни режима на отнемане в полза на държавата.

- Изложени са аргументи в полза на наказателния характер на мярката, независимо от вида на производството по постановяването ѝ. За целта е направен анализ и на относимата практика на ЕСПЧ.

- Изяснено е съдържанието на отделните режими на отнемане в полза на държавата, регламентирани в българското законодателство, като са изтъкнати онези специфични характеристики, които ги отличават спрямо други сходни държавни санкции.

- Изготвено е цялостно проучване на правната регламентация на отнемането в полза на държавата при изпиране на пари, като са изследвани, както мерките по чл. 53 НК, кореспондиращите норми от Особената част на Наказателния кодекс (чл. 253, ал. 6 НК и чл. 253а, ал. 3 НК), режимите на отнемане в полза на държавата по ЗОПДНПИ и ЗАНН, така и относимите международни инструменти и актовете на ЕС в разглежданата област.

- Направени са критики по отношение на регламентацията на т. нар. „гражданска конфискация” по ЗОПДНПИ поради противоречие не само с международните и европейски стандарти, но и с основни принципи на правото, закрепени в чл. 6 от ЕКЗПЧОС.

- Направени са предложения за усъвършенстване, осъвременяване и разширяване на обхвата на

наказателноправните механизми за отнемане в полза на държавата при изпиране на пари посредством промени, както в систематичното място на престъплението в Особената част на НК, така и чрез изрично регламентиране на възможността за отнемане на облаги, придобити и косвено от предхождащото изпирането общественоопасно деяние.

- Предложено е с оглед гарантиране на правото на защита на засегнатите лица, както наказателноправната регламентация на мерките за отнемане в полза на държавата, така уредбата им в ЗОПДНПИ и ЗАНН да съобразяват основните правни принципи, в това число презумпцията за невиновност, принципът *ne bis in idem* и принципът за пропорционалност на санкцията.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. „Отнемане в полза на държавата на предмета при изпиране на пари”, Европейски перспективи за развитие на наказателното законодателство, сборник доклади, Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, С., 2014 г.;

2. „Отнемане в полза на държавата на облаги от престъпна дейност по Закона за административните нарушения и наказания“, сп. De Jure, бр. 2/2014 г.;

3. „Отнемане в полза на държавата на облаги от престъпна дейност в практиката на Европейския съд по правата на човека”, сп. Съвременно право, бр. 6/2014 г.